

terdum potest hoc fieri arbitrio iudicis propter gravissimas circumstantias, ut videri potest apud Emman. Roder., tom. 1 Quæstionum regul., quæstione trigesima, articulo decimo quarto, ubi pro se citat Jul. Clar., lib. 5, § *Sacrilegium*, n. 3, et Maranta, in Speculo, fol. 29, post n. 53; quid ergo mirum quod hoc possit fieri in aliqua religione, maxime ubi proprium jus non resistit?

12. *Qui putent ejectionem corrigibilis esse illicitam in foro conscientie.* — Addunt vero aliqui ex doctrina S. Bonavent., licet in exteriori foro possint Prælati juste expellere religiosos propter graves excessus, etiam sine propria incorrigibilitate, non tamen in foro conscientie, propter scandalum quod in animis secularium potest generari, et propter periculum damnationis cui exponuntur sic ejecti, quia nequeunt servare regulam quam promiserunt, a ejus obligatione non possunt liberari. Sed debent (aiunt) tales religiosi perpetuis carceribus mancipari, et ibi puniri pro qualitate delictorum. Hanc vero distinctionem de foro interno et externo, ad hanc materiam applicatam, apud S. Bonaventuram non inveniō, nec videtur mihi posse probabiliter accommodari, per se loquendo; itaque quoties juxta regulam approbatam, vel juxta Pontificia diplomata, seu concessionem, licitum est in exteriori foro expulsionis sententiam ferre et exequi contra religiosum professum, etiam in foro conscientie id est licitum, per se loquendo.

13. *Probatur tamen talem ejectionem non esse illicitam contra justitiam commutativam.* — Ratio est, quia ex duplici tantam capite posset id non licere, vel quia esset contra justitiam, vel quia contra charitatem, alia enim radix in presenti cogitari non potest: neutrum autem ex his potest cum probabilitate affirmari; ergo. Probatur minor quoad priorem partem de justitia, quia vel hoc intelligitur de justitia commutativa, ratione mutui contractus facti inter religiosum et religionem in ipsa professione; et hoc non, ut etiam S. Bonaventura, dict. q. 14, fatetur, quia pactum illud intelligitur secundum regulam approbatam, et secundum privilegia Pontificia, et secundum rationem rectam; juxta hæc autem jura omnia, includit conditionem ex parte religionis, Si ita professus vixerit, ut decet, vel debetur religioso statui, et communitati; aut clarius, Nisi se reddat dignum expulsionem, juxta regulam et mentem Pontificis; ergo quoties quis eiecitur juxta regulam et privi-

legia, non frangitur pactum a principio factum; ergo ex hac parte non peccatur contra justitiam; ergo ex eodem capite, quod licet in foro exteriori, licet etiam in foro conscientie.

14. *Nec contra vindictivam.* — Vel sermo est de justitia vindictiva, et ex hac parte non potest etiam contra conscientiam agi, saltem per excessum contra religiosum (nam de defectu contra religionem, vel Rempubicam, statim dicam). Probatur, quia in tali religione, per legem justam, qualis est regula approbata, vel per Pontificiam declarationem, quæ in privilegio continetur, illa judicata est condigna pœna talis delicti, vel talium delictorum; ergo non fit injuria reo illam exequenti. Nec enim putandum est illam concessionem Pontificis esse permissivam tantum, sed approbativam, tum quia oppositum constat ex verbis concessionum, tum etiam quia esset contra omnem rationem. Cur enim permitteret Pontifex religioni (quæ tenetur non solum ad justam, sed etiam ad perfectam) ut injustam pœnam imponeret, et exequeretur sine impedimento, et sub Pontificis umbra et auctoritate? Quod si quis dicat, Pontificem non approbare hanc vel ejectionem in particulari, sed illam quæ fit justa causa, hoc est quod intendimus; nec enim nos defendimus ut justam omnem expulsionem in individuo; sed ex hypothesi dicimus, eam quæ fuerit justa in foro externo, juxta regulam vel privilegia, non posse esse in foro conscientie injuriosam ejectionem. Unde si judicium particulare de causa ejectionis in re verum sit, et prudentiale, juxta verum sensum regulæ et privilegiorum, reddet sine dubio Prælatum tutum in foro conscientie, saltem quoad hanc partem non inferendi injuriam reo; si vero judicium sit falsum, quia nimirum delictum tale non est, quale regula vel privilegium requirit, tunc nec ipsa expulsio est justa secundum regulam, et ideo neque in conscientia erit justa, per se loquendo, imo etiam erit contra obligationem inclusam in primo pacto professionis, ut patebit facile convertendo rationem superius factam. Dico autem, per se loquendo, quia per ignorantiam et bonam fidem Prælati poterit interdum factum excusari. Nunquam ergo hic separatur justitia in conscientia, et in judicio externo, respectu religiosi.

15. *Nec denique contra justitiam legalem.* — Majus dubium esse posset, an talis expulsio possit interdum esse contra justitiam legalem

et bonum commune, quia nimirum delictum non satis punitur illo modo; imo sæpe fortasse ipse delinquens desiderabit hanc pœnam, ut possit liberius vivere. Unde quoad hanc partem regula vel privilegium non videntur esse præceptiva, seu ordinativa, sed concessiva, ut ita fiat; semper autem videntur subintelligere conditionem, *Nisi ratio justitiæ plus fieri postulaverit*. Respondeo, Pontificem per hanc concessionem vel regulam non tam intendere punitionem delicti, quam præventionem, quietem et decentiam religionis; et ideo si ad hos fines necessaria sit religiosi ejectio, non est omittenda, eo quod delictum non videatur adequate puniri, nam hoc non est ita intrinsece necessarium, ut ex justa causa omitti non possit. Accedit, quod semper potest antecedere alia vindicta delicti, quæ pro capacitate status religiosi videatur sufficiens. Potest etiam sic ejectus ad triremes mitti, si dignus judicetur, vel perpetuo, vel ad tempus; itaque nunquam condigna punitio repugnat cum ejectione, ideoque qui concedit facultatem expellendi a religione, non aufert obligationem puniendi delicta modo sufficienti ad publicam satisfactionem, quatenus simul esse potest cum expulsionem a religione; et ideo non refert ad justitiam et honestatem talis concessionis quod sola expulsio non sit interdum sufficiens pœna. Esset autem contra rationem tale privilegium, si ratione illius posset quis expelli, etiam in eo casu in quo talis expulsio esset contra justitiam in foro conscientie.

16. *Probatur deinde neque esse contra charitatem.* — Concluditur contra citatos in n. 12. — Venio ad alteram partem, de obligatione charitatis, quæ imprimis locum non habet ubi hæc pœna non est arbitraria, sed lege præscripta, in qua inferior seu ordinarius Prælatum dispensare non potest. Deinde, etiamsi Prælatum religionis ex charitate teneatur procurare bonum religiosi quantumvis criminosi, magis tamen tenetur custodire puritatem et pacem suæ religionis, et auferre scandala, etc. Unde Bonaventura, dict. q. 14, dixit: *Crudelis est miseratio, unde plures et meliores graviter offenduntur*. Præterea obligatio ex charitate, cessante justitia, plures conditiones requirit, quæ vix possunt in hujusmodi casu inveniri. Primum enim necessarium est ut proximus sit vel constituatur in gravi periculo morali et proximo suæ salutis: deinde, ut alius possit sine magno incommodo, præsertim spirituali, suo vel aliorum, illi necessitati succur-

rere; at in præsentem religiosus per ejectionem non statim constituitur in proximo periculo, imo neque in morali salutis suæ; potest enim vexatio dare intellectum, et humiliatio conversionem, vel potest multis modis sibi consulere, ut pericula effugiat; aliunde vero sæpe non potest Prælatum sine magno onere religionis, et periculo aliorum religiosorum, et suæ famæ et quietis, illum detinere; non ergo obligatur ad hoc ex charitate. Asserendum ergo simpliciter est, id quod regula per Pontificem approbata, vel privilegia, aut bullæ Pontificiæ permittunt seu concedunt singulis religionibus, circa ejectionem contumacium, seu discolorum religiosorum, non solum in externo foro, sed etiam in conscientia, per se loquendo, licita esse. An vero in aliquo particulari casu charitas exigat moderationem aliquam in executione, id ad factum pertinet, non ad jus, estque accidentarium, et ex prudenti arbitrio pendens. Et tunc etiam considerare oportet, an Prælatum auctoritatem habeat ad talem moderationem faciendam, vel potestatem superiorem juxta regulam requirat: id enim servandum est.

In quo Prælati sit potestas ad expulsionem.

17. *Est in Papa.* — *Est in tota religione.* — Tandem facile etiam ex dictis intelligitur, quis possit religiosum a religione ejicere, supposita causa sufficienti, nam sine illa nullus potest, et cum illa non quilibet, sed qui jurisdictionem ad hunc actum habet, nam est actus vindictivæ justitiæ et magnæ coactionis, qui sine jurisdictione fieri non potest. Primo ergo ac præcipue habet hanc potestatem Summus Pontifex; non solum ut supremus Pastor Ecclesiæ, quod clarum per se est, sed etiam ut supremus Prælatum religionis, ad quem spectant actus supremi, ad bonum ejusdem religionis pertinentes. Deinde habet hanc potestatem corpus ipsum religionis; ut autem illam habeat, non est necesse ut a Summo Pontifici specialiter conferatur, sed satis ut non auferatur seu reservetur talis actus. Ratio prioris partis est, quia hæc ejectio ex natura rei justa est, ex vi conditionis inclusæ in priori pacto inter religionem et religiosum, ut supra explicatum est; ergo ex natura rei est in ipsa religione tota, seu ut est unum corpus, si aliunde non impediatur; sicut e contrario ex natura rei est apud illam onus retinendi et alendi religiosum, qui nullam causam præbet ejectioni. Confirmatur, quia omne corpus habet jus separandi a se contagiosa membra, et

omnis Respublica abjiciendi qui eam conturbant, et potestas ad hanc actum per se est in corpore Reipublicæ; ergo similiter est cum proportione in corpore religioso.

18. *Excipe, nisi a Papa reservetur.* — Posterior vero pars, quæ est limitatio prioris, patet, quia potestas corporis subordinata est capiti, alias esset summa confusio; ergo si per caput restringatur, id est, per Pontificem reservantem sibi illum actum, non poterit tota religio sine consensu ejus religiosum ejicere. Considerandum itaque est corpus integrum religionis, in rigore sumptum, Pontificem ipsum ut supremum Prælatum includere, qui, quatenus jurisdictionem in illam habet, non ab ipsa, sed ex se, seu a Christo illam habet; quatenus vero habet potestatem dominativam, licet a religione illam habeat, in illo tamen ordine est suprema etiam respectu totius corporis religionis simul sumpti, quod non habent Prælati intrinseci (ut sic dicam) ipsius religionis. Hac ergo ratione potest hanc potestatem non solum ut universalis Pastor, sed etiam ut supremus Prælatum sibi reservare. Quia vero jure et potestate ordinaria relinquit religionem seipsam plene gubernare, ideo quamdiu hæc potestas ablata seu reservata non est, in ipsa religione integra manet. Et in eo casu, quo Pontifex illius usum sibi reservaret, teneretur ex justitia, post plenam causæ cognitionem, in ejectionem religiosi consentire, si et culpas haberet tali poena dignas, et ad religionis bonum, illius poenæ executio necessaria moraliter videretur.

19. *Est denique in Generalibus.* — *Quid de inferioribus Prælatibus.* — Tertio solet hæc potestas esse in Generalibus religionum. Nam illis commissa est tota potestas necessaria ad gubernandam religionem, et ad universale bonum ejus; hujusmodi autem est hæc potestas, de qua agimus, ut ostensum est. Unde Pius V, in privilegio supra citato, concessio Ordini S. Hieronymi, in Hispania, quod habetur in Compend. privileg. ejusdem ordinis, verb. *Condemnare*, inter alia sic ait: *Considerans quod Prior Generalis per constitutiones dicti ordinis habet omnimodam et ordinariam potestatem, quam ipsum Capitulum generale, tempore quo celebratur, habet, Priori Generali concessit facultatem relegandi, etc.* In quibus verbis solum expendo rationem quæ movit Pontificem, ad concedendum Generali potestatem quam Capitulo concedebat; quia tota potestas Capituli translata esse debet in Generalem; eadem ergo ratione jure ordinario ha-

bere videtur Generalis potestatem ejiciendi religiosum ex justa causa. De aliis vero inferioribus Prælatibus, ut sunt Provinciales, Priores, Guardiani, etc., nihil certum dicere possumus ex communi jure, sed solum consulenda esse jura specialia regularium, seu privilegiorum singularum religionum, et illa esse observanda. Regulariter autem videtur esse in solo Generali jure ordinario, nec immerito, quia abscindere membrum corporis est res gravissima, et ideo merito postulatur consensus capitis. Provinciales autem aliquando hæc potestate utuntur ex commissione, vel generali, vel speciali, juxta varios usus religionum.

20. *Requiraturne consultatio ut Prælatum ejiciat religiosum.* — Quæri autem hic potest an Prælatum habens hanc potestatem possit illa uti suo justo arbitrio, sine consilio aliorum qui in ordinibus ad hoc ministerium deputari solent, vel potius hujusmodi consilium sit omnino necessarium ad valorem actus. Nam in prædicto privilegio Pii V ad Hieronymianos, additur: *Dum tamen hæc omnia faciat de consilio fratrum, etc.*, et similia haberi solent in Constitutionibus religionum, ut in Constit. Prædicatorum, c. 19, d. 1, dicitur: *De consilio discretorum, si expediens judicetur, potest Magister ordinis, etc.* Verumtamen in hæc etiam re non possumus generalem regulam tradere, sed observandum est in unaquaque religione institutum ejus ab Ecclesia approbatum; nam in quibusdam suffragia consulentium decisiva sunt, ita ut sine illis, vel eorum numero competenti, nihil valide fieri possit, et in eis responsio est clara, quia consilium est de substantia actus, imo solum apud illud est potestas. In aliis vero consulentium suffragia sunt tantum consultiva, quibus auditis, potest Prælatum statuere quid judicaverit expedire; duobus autem modis potest intelligi hujusmodi consilium necessario esse adhibendum, ut in superioribus notavimus, tractando de receptione novitiorum, scilicet, vel ex præcepto tantum, vel ut res bene fiat, non tamen ad valorem actus, vel utroque modo; ex jure autem communi non constat, quis istorum modorum in præsentem requiratur, sed consulenda sunt privata jura uniuscujusque religionis, et illa sunt servanda. In eis autem attente considerandum est, an potestas absolute detur Prælatum, postea vero solum jungatur ut tales vel tales personas consulat; an vero detur talis potestas, quasi sub ea conditione, ut in dicto privilegio Pii V dicitur: *Concedimus*

Priori Generali, etc., dum tamen hæc omnia faciat de consensu fratrum, etc. Quando enim concessio est sub hac posteriori forma, est sine dubio illa substantialis conditio, ita ut, licet necesse non sit consilia sequi, necessarium sit illa audire, juxta communem sententiam fundatam in proprietate verborum, quam in citato loco exposui. At vero quando potestas priori modo datur, consultatio solum est necessaria ex præcepto vel regula, et, si illa omitatur, male fit, nihilominus actus est validus, quia illa tunc non est substantialis forma, ut eodem loco dixi.

CAPUT V.

AN ET QUOMODO PROFESSUS EJECTUS TENEATUR AD RELIGIONEM REDIRE.

1. *Supponitur ejectum non liberari a vinculo votorum substantialium solemnium.* — Imprimis supponendum est, per hujusmodi ejectionem non solvi religiosam professionem quoad vinculum, sed solum quoad usum seu cohabitationem, sicut quando separantur conjuges propter alterius adulterium, semper manet vinculum matrimonii integrum. Quamquam enim de antiquo usu Ecclesiæ incertum sit, an religiosi dyscoli ejicerentur omnino liberi a professione religiosa, nunc tamen in his, qui solemniter profitentur, certum est non ita fieri. Quam diversitatem videre licet in una Societatis religione, in qua scholares approbati ejiciuntur soluto vinculo, professi vero minime; idemque est in omni alio professo. Nam, licet ejiciatur, non desinit esse religiosus, ut est concors sententia Doctorum, in 4, dist. 48; Innocen., c. *Dilectus*, 2, de Simon.; Cardin., Clement. 1, de Regularib., § *Quomodo*, q. 1. Estque evidens ex supra dictis de immutabilitate professionis religiosæ, et ex usu Ecclesiæ, nam constat hos manere semper inhabiles ad matrimonium, etiamsi non sint in sacris ordinati. Denique hoc aperte supponitur in cap. ult. de Regularib., ut statim in num. 6 expendemus. Manet ergo in his religiosis integra professio, et quidquid est de substantia ejus, atque adeo tria vota, castitatis, paupertatis et obedientiæ in eo perseverant; quomodo autem eis uti debeat, et ad quid ratione eorum et professionis obligetur, explicandum superest. Et de castitate quidem nulla est difficultas, tenetur enim illam integre servare, quia potest, et in hoc

non ita pendet ab actuali subjectione vel unionem cum sua religione.

De obligatione redeundi ad religionem.

2. *Prima sententia Navarri, negans obligationem ad reditum.* — De aliis ergo inquiri potest primo, an teneatur semel ejectus ad suam religionem redire, quamdiu aliam professus valide non est, nam in eo casu certum est non teneri; an vero possit id facere, infra videbimus. Quidam ergo asserunt absolute non teneri ad reditum, nec ad illum posse compelli, si per sententiam definitivam et justam ejectus in perpetuum est. Ita tenet Navarr., Comment. 2, de Regularib., numero trigesimo sexto, Comment. 3, numero quinquagesimo secundo, et lib. 3 Consilior., tit. de Regularib., consil. 77 et seq. Fundamenta ejus sunt, primo, quia per sententiam definitivam extinguitur obligatio, quæ proinde non potest amplius reviviscere: *In perpetuum enim sublata obligatio restitui non potest*, ut dicitur in leg. *Qui res*, § ult., ff. de Solution. Secundo, quia res judicata servanda est, leg. *Res judicata*, ff. de Regul. jur., et quod bene definitum est, retractari non debet, c. *Quod bene*, 6, q. 4, adeo ut res judicata impediatur litis ingressum, Clement. 1, de Except. Tertio, quia est res durissima, ut ejectus definitive contra suam voluntatem reducatur ad monasterium, ubi vix æquo animo ferre possit impropria, quæ in eum alii de more objiciunt. Quarto, quia degradatus realiter a suis ordinibus non potest cogi ut redeat ad gradum quem prius tenebat; ergo nec monachus ejectus, etc. Tandem ad hoc inducit auctoritas Bernardi, Abbat. Cardinalis et Antonini, qui de ejectis nunquam hoc asseruerunt, sed solum de fugitivis. Addere ultimo possumus, quia religio non tenetur semel ejectum iterum recipere; ergo nec ipse tenetur redire, etiamsi revoceatur. Debet enim esse par utriusque conditio seu obligatio.

3. *Secunda sententia Soti, in tribus propositionibus consistens.* — Alii dicunt, teneri hujusmodi ejectum imprimis ad emendationem, ita ut fiat aptus ad religionem, et dignus ut in ea recipiatur. Deinde, teneri ad petendum et procurandum, ut in religione iterum recipiatur, et consequenter teneri ad ingressum, si admittatur. Tertio vero aiunt, si post moralem petitionem sufficientem repellatur, non teneri amplius ad ingressum, etiamsi maxime cogatur vel præcipiatur. Ita tenet Soto, lib. 7 de Justitia, q. 2, art. 1, circa ad 3. Qui conse-